УДК 334.021:69.009

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.63-13>**Зубарев Д.В.**аспірант кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова***Zubarev Dmitro**Postgraduate Student of the Department of Entrepreneurship
and Business Administration
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

Зубарев Д.В. Зміцнення фінансового стану будівельних підприємств на основі зростання ефективності стейкхолдерських відносин. Установлено, що за останні роки відбувається зниження рівня фінансового стану будівельних підприємств. Зокрема, спостерігається скорочення рівня рентабельності діяльності, фінансової автономії, уповільнення темпів зміцнення виробничо-господарського потенціалу, рівня використання активів і джерел фінансування. Удосконалено систему інтегральної оцінки фінансового стану будівельних підприємств для забезпечення стейкхолдерських відносин, яка базується на показниках результативності, ефективності діяльності, структури капіталу, ліквідності та вагових коефіцієнтів їхнього взаємного впливу, що дало змогу визначити узагальнюючий чинник та встановити причинно-наслідкові зв'язки між стейкхолдерськими показниками. Здійснено економіко-математичне моделювання інтегрального показника рівня впливу зацікавлених осіб і узагальнюючого чинника фінансового стану будівельних підприємств, які визначаються напрямками розроблення моделей та оцінки критеріїв їх адекватності на основі застосування методу кореляційно-регресійного аналізу, що дало змогу сформулювати економічне підґрунтя стейкхолдерських відносин.

Ключові слова: стейкхолдери, стейкхолдерські відносини, будівельні підприємства, фінансовий стан, економіко-математичне моделювання.

Зубарев Д.В. Укрепление финансового состояния строительных предприятий на основе роста эффективности стейкхолдерских отношений. Установлено, что за последние годы происходит снижение уровня финансового состояния строительных предприятий. В частности, наблюдается сокращение уровня рентабельности деятельности, финансовой автономии, замедление темпов укрепления производственно-хозяйственного потенциала, уровня использования активов и источников финансирования. Усовершенствована система интегральной оценки финансового состояния строительных предприятий для обеспечения стейкхолдерских отношений, основанная на показателях результативности, эффективности деятельности, структуры капитала, ликвидности и весовых коэффициентов их взаимного влияния, что позволило определить обобщающий фактор и установить причинно-следственные связи между стейкхолдерскими показателями. Осуществлено экономико-математическое моделирование интегрального показателя уровня влияния заинтересованных лиц и обобщающего фактора финансового состояния строительных предприятий, которые определяются направлениями разработки моделей и оценки критериев их адекватности на основе применения метода корреляционно-регрессионного анализа, что позволило сформировать экономическую подоплеку стейкхолдерских отношений.

Ключевые слова: стейкхолдеры, стейкхолдерские отношения, строительные предприятия, финансовое состояние, экономико-математическое моделирование.

Zubarev Dmitro. Strengthening the financial condition of construction companies based on increasing the efficiency of stakeholder relations. It is established that in recent years the level of financial condition of construction companies has been declining. In particular, there is a reduction in the level of profitability, financial autonomy, slowdown in strengthening the production and economic potential, the level of use of assets and sources of funding. It is proved that in order to strengthen the financial condition of construction companies there is a need to increase the level of efficiency of stakeholder relations. The purpose of the study, which is to determine the causal links between the growth of the level of stakeholder relations of construction companies and strengthening the financial condition. To achieve this goal the following tasks are solved: identification of factors influencing the formation of stakeholder relations of construction companies; formation and determination of an integrated indicator of the level of stakeholder relations; identification of factors influencing the formation of a generalized indicator of the financial condition of construction enterprises; economic and mathematical modeling of the influence of the integrated

indicator of the level of stakeholder relations on the generalizing factor of the financial condition; development of measures to strengthen the financial condition by increasing the level of stakeholder relations of construction companies. A theoretical and methodological approach to assessing the level of stakeholder influence is proposed, which is based on the formation of information and analytical support for the operation of construction companies, a system of indicators for stakeholder interaction, local and integrated models, which allowed to determine the generalizing factor of stakeholder influence, to make informed management decisions. Economic and mathematical modeling of the integrated indicator of the level of influence of stakeholders and the generalizing factor of financial condition of construction enterprises, which are determined by the directions of model development and evaluation of their adequacy criteria based on correlation and regression analysis, which allowed to form the economic basis of stakeholder relations.

Key words: stakeholders, stakeholder relations, construction companies, financial condition, economic and mathematical modeling.

Постановка проблеми. За останні роки відбувається зниження рівня фінансового стану будівельних підприємств. Зокрема, спостерігається скорочення рівня рентабельності діяльності, фінансової автономії, уповільнення темпів зміцнення виробничо-господарського потенціалу, рівня використання активів і джерел фінансування. У діяльності будівельних підприємств особливе значення мають стейкхолдерські відносини, у яких зацікавлені особи впливають на їхній фінансовий стан. Зокрема, замовники визначають напрями та особливості діяльності будівельних підприємств та виконання будівельних проєктів, інвестори – надходження й реалізації зовнішніх та внутрішніх інвестицій. Отже, для зміцнення фінансового стану будівельних підприємств виникає необхідність зростання рівня ефективності стейкхолдерських відносин. Таким чином, тема дослідження є актуальною і своєчасною для створення умов розвитку будівельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення напрямів формування й реалізації стейкхолдерських відносин, теоретико-методичні положення щодо визначення стейкхолдерів, їх видів представлено у наукових працях [1–8]. Зокрема, на оцінних характеристиках щодо визначення стейкхолдерів фокусує увагу Н. Верхоглядова та І. Кононова [1]. Управлінські аспекти визначення стейкхолдерів представлено у роботах [2–4]. Функціональні характеристики формування стейкхолдерських відносин та їх реалізацію визначено у роботах [5–8].

Проте не вирішено питання щодо зростання ефективності стейкхолдерських відносин для зміцнення фінансового стану будівельних підприємств.

Формування завдання дослідження. Мета статті полягає у визначенні причинно-наслідкових зв'язків між напрямками зростання рівня стейкхолдерських відносин будівельних підприємств і зміцненням фінансового стану.

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання:

- визначення чинників, що впливають на формування стейкхолдерських відносин будівельних підприємств;
- формування й визначення інтегрального показника рівня стейкхолдерських відносин;
- визначення чинників, що впливають на формування узагальнюючого показника фінансового стану будівельних підприємств;
- економіко-математичне моделювання впливу інтегрального показника рівня стейкхолдерських відносин на узагальнюючий чинник фінансового стану;

– розроблення заходів зі зміцнення фінансового стану за рахунок зростання рівня стейкхолдерських відносин будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті узагальнення існуючих теоретико-методичних положень визначено чинники, що впливають на рівень стейкхолдерських відносин будівельних підприємств:

- напрями та особливості функціонування й розвитку будівельних підприємств;
- рівень фінансового стану;
- використання виробничо-господарського потенціалу;
- зовнішні макроекономічні чинники (інфляційні процеси, вплив державних інституцій, соціально-економічна ситуація);
- зміни політичної ситуації.

Серед представлених чинників особливе значення має рівень фінансового стану будівельних підприємств, що визначається комплексом показників: рентабельністю реалізації будівельної продукції, фондovіддачею основних засобів, формуванням та використанням джерел фінансування (коефіцієнти фінансової автономії, фінансової залежності, співвідношення власного і позикового капіталу). На досліджених будівельних підприємствах спостерігається зниження результативності їхньої діяльності.

Показники ефективності діяльності будівельних підприємств свідчать про неоднозначні тенденції. Зокрема, значення показника фондovіддачі вказує на зниження ефективності використання основних засобів на ТОВ «Інтеграл-Буд» та АТ «Трест Житлобуд-1». Аналогічні тенденції спостерігаються з використанням оборотних активів. Знижується рівень використання матеріальних запасів на АТ «Трест Житлобуд-1», дебіторської заборгованості – на ПрАТ «Житомирбуд» та ТОВ «Інтеграл-Буд». Скорочується рівень використання грошових коштів на ПАТ «Прикарпатбуд» та АТ «Трест Житлобуд-1». У цілому ефективність використання активів характеризується зростанням на ПрАТ «Житомирбуд» та ПАТ «Прикарпатбуд». На інших підприємствах або відсутня інформація, або представлені показники скорочуються.

На більшості будівельних підприємств відбувається зниження фінансової автономії. У результаті дослідження визначено, що на більшості будівельних підприємств (окрім ПрАТ «Житомирбуд») спостерігається зростання рівня загальної ліквідності. Значення показників коефіцієнту загальної ліквідності свідчать про високий її рівень на ПАТ «Броварський завод буді-

вельних конструкцій» та ПАТ «Прикарпатбуд». Поряд із цим найбільш ліквідними коштами (грошовими коштами) значно покривають зобов'язання на представлених будівельних підприємствах.

Таким чином, визначені показники фінансового стану свідчать про неоднозначні тенденції, що відбуваються на будівельних підприємствах, де зміцнюється виробничо-господарський потенціал за низького рівня результативності й ефективності їхньої діяльності. Функціонування будівельних підприємств здійснюється переважно за рахунок позикового капіталу (три підприємства). Зростають можливості покриття оборотними активами зобов'язань суб'єктів господарювання.

Результати визначення показників фінансового стану дають змогу створити кількісну основу для оцінки інтегрального чинника фінансового стану, який впливає на формування та реалізацію стейкхолдерських відносин. Це дає змогу розробити комплекс організаційно-економічних заходів зростання ефективності взаємодії зацікавлених осіб для забезпечення розвитку будівельних підприємств.

Розроблено моделі оцінки інтегрального показника фінансового стану будівельних підприємств:

ПАТ «Броварський завод будівельних конструкцій»:

$$I_{FS} = \sqrt[4]{0,209 * I_R + 0,176 * I_e + 0,369 * I_k + 0,246 * I_L} \quad (1)$$

ПрАТ «Житомирбуд»:

$$I_{FS} = \sqrt[4]{0,202 * I_R + 0,227 * I_e + 0,316 * I_k + 0,255 * I_L} \quad (2)$$

ТОВ «Інтеграл-Буд»:

$$I_{FS} = \sqrt[4]{0,301 * I_R + 0,172 * I_e + 0,34 * I_k + 0,188 * I_L} \quad (3)$$

ПАТ «Прикарпатбуд»:

$$I_{FS} = \sqrt[4]{0,197 * I_R + 0,194 * I_e + 0,353 * I_k + 0,256 * I_L} \quad (4)$$

АТ «Трест Житлобуд-1»:

$$I_{FS} = \sqrt[4]{0,164 * I_R + 0,19 * I_e + 0,318 * I_k + 0,328 * I_L} \quad (5)$$

Визначено інтегральний показник фінансового стану будівельних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Результати оцінки інтегрального показника фінансового стану будівельних підприємств, відн. од. (розроблено автором)

Будівельні підприємства	I_{FS}
ПАТ «Броварський завод будівельних конструкцій»	0,242
ПрАТ «Житомирбуд»	1,362
ТОВ «Інтеграл-Буд»	5,748
ПАТ «Прикарпатбуд»	4,44
АТ «Трест Житлобуд-1»	0,259

У результаті дослідження визначено, що на ПАТ «Броварський завод будівельних конструкцій» та АТ «Трест Житлобуд-1» посередній рівень фінансового стану, який визначається відповідним рівнем результативності та ефективності діяльності будівельних підприємств, обсяги власного й позикового капіталу наближаються до оптимальних, зростає величина оборотного капіталу для забезпечення зобов'язань. ПрАТ «Житомирбуд», ТОВ «Інтеграл-Буд», ПАТ «При-

карпатбуд» визначаються значними можливостями щодо забезпечення зростання результативності й ефективності діяльності, формуються зрушення до використання капіталу, що впливають на їх розвиток, забезпечується ліквідність коштів.

Визначений інтегральний показник фінансового стану будівельних підприємств формує кількісну основу для прийняття управлінських рішень, що впливає на напрями та особливості стейкхолдерських відносин, їх економічне й організаційне забезпечення.

Формування інтегрального показника рівня стейкхолдерських відносин здійснюється через призму внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів, які характеризують відповідні показники (табл. 4).

На основі запропонованих напрямів оцінки інтегрального показника рівня впливу стейкхолдерів будівельних підприємств встановлено його значення: ПАТ «Броварський завод будівельних конструкцій» – 6,03; ПрАТ «Житомирбуд» – 3,38; ТОВ «Інтеграл-Буд» – 2,26; ПАТ «Прикарпатбуд» – 1,75; АТ «Трест Житлобуд-1» – 5,62.

У результаті дослідження визначено, що у ПАТ «Броварський завод будівельних конструкцій» та АТ «Трест Житлобуд-1» спостерігається найбільший рівень впливу стейкхолдерів. Проте він визначається посередніми значеннями. На інших будівельних підприємствах визначено низький або несуттєвий рівень впливу із зацікавленими особами.

На основі застосування економіко-математичного інструментарію розроблено модель залежності інтегрального показника рівня впливу стейкхолдерів і узагальнюючого чинника фінансового стану будівельних підприємств:

$$I_{FS} = 6,87 - 1,17 * I_s \quad (6)$$

Визначено коефіцієнти кореляції (R) і детермінації (R^2) економіко-математичної моделі: $R = 0,9$; $R^2 = 0,81$.

Інші критерії свідчать про адекватність розробленої економіко-математичної моделі. У результаті дослідження визначено, що зміни інтегрального чинника фінансового стану на 81% залежать від змін рівня впливу стейкхолдерів будівельних підприємств. Це свідчить про значний вплив стейкхолдерів на забезпечення фінансового стану. Для зміцнення фінансового стану необхідно забезпечити зростання рівня та ефективності стейкхолдерських відносин на будівельних підприємствах.

Висновки. У результаті дослідження вдосконалено систему інтегральної оцінки фінансового стану будівельних підприємств для забезпечення стейкхолдерських відносин, яка базується на показниках результативності, ефективності діяльності, структури капіталу, ліквідності та вагових коефіцієнтів їхнього взаємного впливу, що дало змогу визначити узагальнюючий чинник та встановити причинно-наслідкові зв'язки між стейкхолдерськими показниками.

Запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінки рівня впливу стейкхолдерів, який базується на формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування будівельних підприємств, системи показників щодо взаємодії зацікавлених осіб, локальних та інтегральних моделей, що дало змогу визначити узагальнюючий чинник рівня впливу стейкхолдерів і сформулювати економічне забезпечення взаємодії заці-

Показники, що формують інтегральний чинник рівня стейкхолдерських відносин будівельних підприємств, відн. од. (розроблено автором)

Група показників	Символ	Назва показника
	S_{b11}	постачальники товарно-матеріальних цінностей, що забезпечують будівельні підприємства та будівництво
	S_{b12}	замовники будівельної продукції
	S_{b13}	підрядники, що виконують будівельні роботи
	S_{b14}	проектні організації
	S_{b15}	організації, що здійснюють зовнішній контроль над будівельними підприємствами та будівництвом
	S_{b16}	архітектори
	S_{b17}	організації та підприємства, що здійснюють свою діяльність у сфері земельних відносин для здійснення містобудування
	S_{b18}	фінансові та страхові організації
	S_{b19}	аудиторські організації
	S_{b110}	зовнішні інвестори
	S_{b111}	екологічні організації
	S_{b112}	організації та підприємства, що здійснюють просторове забезпечення містобудівної діяльності
	S_{b113}	державні установи
	S_{b114}	органи місцевого самоврядування
	S_{b115}	зовнішній топ-менеджмент
	S_{b116}	зовнішні засновники будівельних підприємств
	S_{b117}	засоби масової інформації
	S_{b118}	социз та громадські організації
	S_{b119}	конкуренти
	S_{b120}	бізнес-партнери будівельних підприємств
	S_{b121}	наукове співтовариство
	S_{b122}	навчальні заклади, що забезпечують будівельні підприємства фахівцями
	S_{b123}	інші зовнішні підприємства та організації
Внутрішні	S_{b21}	органи управління та корпоративних відносин
	S_{b22}	внутрішній топ-менеджмент
	S_{b23}	внутрішні засновники будівельних підприємств
	S_{b24}	робітники будівельних підприємств
	S_{b25}	внутрішній менеджмент будівельних підприємств
	S_{b26}	внутрішні проектні відділи
	S_{b27}	внутрішні контролюючі відділи
	S_{b28}	внутрішні інвестори будівельних підприємств
	S_{b29}	інші внутрішні стейкхолдери

кавлених осіб для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Здійснено економіко-математичне моделювання інтегрального показника рівня впливу зацікавлених осіб і узагальнюючого чинника фінансового стану

будівельних підприємств, які визначаються напрямками розроблення моделей та оцінки критеріїв їх адекватності на основі застосування методу кореляційно-регресійного аналізу, що дало змогу сформулювати економічне підґрунтя стейкхолдерських відносин.

Список використаних джерел:

1. Верхоглядова Н.І., Кононова І.В. Оцінка впливу стейкхолдерів на управління стійкістю функціонування будівельного підприємства. *Економічний простір*. 2011. № 53. С. 187–197.
2. Гончаров І.В. Ризик та прийняття управлінських рішень : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2002. 160 с.
3. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент: теория и практика : учебное пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 34 с.
4. Карачина Н.П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств: теорія, методологія, практика управління : монографія. Вінниця : Книга-Вега, 2010. 416 с.
5. Саприкіна М., Каба Д. Діалог зі стейкхолдерами: рекомендації компаніям. Київ : Фарбований лист, 2011. 475 с.
6. Смачило В.В., Колмакова О.М., Коломієць Ю.В. Процедура аналізу стейкхолдерів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1334-smachilo-v-v-kolmakova-o-m-kolomiets-yu-v> (дата звернення: 01.03.2021).

7. Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J. Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*. 1997. Vol. 22. №. 4. P. 853–888.
8. Newbould G., Luffman G. *Successful Business Politics*, Gower, London, 1989. p. 78.

References:

1. Verkhohliadova N.I., Kononova I.V. (2011) Otsinka vplyvu steykholderiv na upravlinnia stiykistiu funktsionuvannia budivelnogo pidpriemstva [Assessment of the impact of stakeholders on the management of the sustainability of the construction company]. *Ekonomichnyy prostir*, vol. 53, pp. 187–197.
2. Honcharov I.V. (2002) Ryzik ta pryyniattia upravlinskykh rishen [Risk and management decisions]. Kharkiv: NTU «KhPI». (in Ukrainian)
3. Zub A.T. (2002) Strategicheskii menedzhment: teoriya i praktika [Strategic management: theory and practice]. Moscow: Aspekt Press. (in Russian)
4. Karachyna N.P. (2010) Ekonomichna povedinka mashynobudivnykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia [Economic behavior of machine-building enterprises: theory, methodology, management practice]. Vinnytsia: Knyha-Veha. (in Ukrainian)
5. Saprykina M., Kaba D. (2011) Dialoh zi steykholderamy: rekomendatsii kompaniiam [Dialogue with stakeholders: recommendations for companies]. Kyiv: TOV «Farbovanyy lyst». (in Ukrainian)
6. Smachylo V.V., Kolmakova O.M., Kolomiets Yu.V. (2017) Protsedura analizu steykholderiv pidpriemstva [The procedure of analysis of stakeholders of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 12. Available at: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1334-smachilo-v-v-kolmakova-o-m-kolomiets-yu-v> (accessed 01 March 2021).
7. Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J. (1997) Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, vol. 22, no. 4, pp. 853–888.
8. Newbould G., Luffman G. (1989) *Successful Business Politics*, Gower, London.